

AN SIGT

– et udstillings- og forskningsprojekt på Esbjerg Kunstmuseum
kurateret af billedkunstneren Per Bak Jensen
og teologen Povl Götke

---

29. SEPTEMBER 2007 – 13. JANUAR 2008

Forord

Med udstillingen *AN SIGT* indleder Esbjerg Kunstmuseum sin forsknings- og udstillingsserie *Kunst i kontekst*, der strækker sig over perioden 2007-2010. I fire udstillinger forenes billedkunsten med områder i hverdagslivet, som den oprindelig har været knyttet til eller ligefrem har rod i. Med tiden er både kunsten og de forskellige vidensområder blevet isoleret og institutionaliseret i en sådan grad, at disse forbindelser ikke længere er til at få øje på. Hver enkelt udstilling vil derfor fokusere på et specifikt område inden for hverdagslivet og præsentere de billedkunstneriske værker efter principper, der bringer dem i forbindelse med den pågældende videnskab.

Udstillingsserien vil omfatte religion, sprog og tænkning, naturens elementer og tilværelsens grundvilkår – forhold, vi alle i forvejen er fortrolige med. Således er det projektets overordnede mål at få os til vende os mod de grundlæggende spørgsmål, som skaber vores tilværelse. Det er spørgsmål om, hvordan vi lever sammen, om verden og naturens fænomener, om livets værdier og mening. Spørgsmål, som kunsten gennem alle tider har aktualiseret. Sagt på en anden måde er det i al sin enkelthed projektets grundidé at bringe hverdagslivet ind på kunstmuseet.

Hver af de fire udstillinger arrangeres af en billedkunstner og en videnskabelig forsker i fællesskab. Denne særlige konstellation tilfører projektet kompetencer, der rækker langt videre end den kunstvidenskabelige ekspertise, som kunstmuseer selv råder over. Efterfølgende indtræder begge udstillingsarrangører i museets forskersteam, der vil undersøge, hvad det betyder, at en kunstner og en forsker sammen tilrettelægger en udstilling, og hvad det betyder

for publikums oplevelser, at kunsten præsenteres på en måde, der bringer den i forbindelse med velkendte forhold i det daglige liv.

AN SIGT er titlen på den første udstilling, som retter fokus mod det religiøse i hverdagslivet og giver det kunstnerisk form i en samlet installation bestående af værker fra antikken og frem til i dag, kombineret med genstande fra dagligdagen.

Udstillingen er arrangeret af billedkunstneren Per Bak Jensen og teologen Povl Götke. Per Bak Jensen er repræsenteret med fotografiske værker i en lang række nationale og internationale samlinger, ligesom han har været præsenteret på talrige separat- og gruppeudstillinger i ind- og udland. Povl Götke har ligeledes en omfattende produktion bag sig i form af dels bogudgivelser, artikler i videnskabelige tidsskrifter og antologier, dels anmeldelser, artikler og kronikker i dagblade. Begge takkes for deres entusiasme over for projektet og en helt enestående arbejdsindsats.

På vegne af den samlede gruppe bag udstillingen *AN SIGT* vil vi desuden gerne rette en stor tak til de deltagende kunstnere og alle udlånere for deres bidrag til udstillingen. Følgende virksomheder takkes for velvillig assistance: Stürup, Essi, Vr. Nebel Maskinforretning, Rosendahls Bogtrykkeri og Korsager Grafisk Design. Og endelig takkes disse puljer og fonde for støtte til det samlede projekt *Kunst i kontekst*: Provincespuljen, Ribe Amt, Lida og Oskar Niensens Fond, Claus Sørensens Fond og Novo Nordisk Fonden.

*Forskningspsykolog, dr.phil. Bjarne Sode Funch og
museumsdirektør Inge Merete Kjeldgaard*

Fra Løgum Kloster til Esbjerg Kunstmuseum

I det Herrens år 1173 efter Kristi fødsel blev der i Løgum i Sønderjylland grundlagt et kloster, Løgumkloster eller *Locus Dei*, Guds sted, som munkene kaldte det.

Stedet var valgt med omhu. Det var en øde egn, men jorden var nogenlunde god og skoven kunne ryddes. Og så var der naturligvis først og fremmest Brede Å, som sikrede en stabil leverance af rent vand, energi til møllen og bortledning af spildevand. Det var alt sammen nødvendigt, for et kloster var et komplet samfund, som hvilede i sig selv.

Ordet "kloster" kommer af "claustrum", som betyder hegn, indhegning, aflukke. Dannelsen af et kloster var altså en form for indgreb, en sætten forskel på noget, der er indenfor, og noget, der er udenfor. Klosteret kunne på den måde omdanne en kaotisk natur til en kulturel orden. Og sådan blev et uvejsomt og skovdækket Europa i det, vi plejer at kalde for middelalderen, rent faktisk gjort beboeligt for mennesker i en civiliseret ramme: gennem netværksbaserede klosterdannelser i tusindvis.

Et kloster var ikke bare en effektiv "produktionsenhed" med mølledrift, landbrug, skovdrift, håndværk og handel. Det var også et omfattende "socialcenter" med fattigforsorg, pleje af syge og hjælp til vejfarne svende. Og så var det et "multikulturhus". Der blev læst og studeret, gamle håndskrifter blev mangfoldiggjort gennem møjsommelig afskrift, nye tanker blev tænkt og formuleret, der blev holdt gudstjenester og læst messer, der blev bedt og sunget. I klosteret blev der også lavet det, vi kalder for kunst og kunsthåndværk: altre blev flikket sammen og

besmykket, vægge kalket med pigment, gravmonumenter hugget ud og symbolladet ornamentik blev tilført hvad som helst.

Det hele hang sammen. Det hele blev holdt sammen. Overgangene mellem de forskellige elementer var glidende. Eller rettere: det, som vi i dag opfatter – og navngiver – som forskellige institutioner, var naturlige og nødvendige dele af en helhed.

I de århundreder, der er gået siden grundlæggelsen af Løgumkloster, er tingene blevet trukket fra hinanden. Det hele er blevet splittet ad. Ikke bare mentalt og ideologisk, men også helt konkret og fysisk. Der har vi lægehuset, der socialkontoret, der har vi skolen, der ligger virksomheden, der har vi biblioteket og der kirken. Og der ligger Esbjerg Kunstmuseum. År 2007 e.v.t.

I dag hænger det ikke længere sammen. Overgangene mellem de forskellige elementer er ikke længere glidende eller organiske. Tværtimod. Hvert element insisterer på at være en institution i sin helt egen ret, uafhængig og selvberørende. Ja, ikke sjældent definerer de forskellige institutioner sig i direkte modsætning til hinanden. Kunst *eller* religion. Religion *eller* videnskab. Videnskab *eller* kunst. Eller politik. Eller økonomi...

MELLEM TID OG RUM

Med udstillingen *AN SIGT* vil vi igen prøve at trække kunst og religion lidt tættere på hinanden. Det skal ske af to grunde.

For det første fordi vi mener, at de forskellige institutioner med deres tendens til isolation efterhånden er ved at tømme sig selv

for indhold. I yderste konsekvens bliver de til gold selvreference: et kunstværk bliver til en collage af referencer til eller citater af andre kunstværker, en prædiken til en ophobning af teologiske klichéer, floskler, som ikke giver mening. Kunstværk og prædiken bliver abstrakt.

Der er altså en risiko for, at kunstværk og prædiken går hen og bliver ytringer, der helt er afkoblet den "virkelighed", vi ellers også lever i. Dermed bliver deres udsagn ligegyldige. De gør med andre ord ingen forskel andet end i en snæver, selvreferentiel diskurs og for en lukket kreds af specialister.

For det andet – og det er mere væsentligt – vil vi med udstillingen bringe kunst og religion tættere sammen, fordi vi mener, at der ikke er tale om modsætninger. Tværtimod. De er båret af det samme, nemlig en insisterende søgen efter dét, det egentlig handler om: livet, virkeligheden, sandheden, kærligheden. Kært barn har mange navne. Hvad enten man opsøger en æstetisk oplevelse eller forsøger at gøre en religiøs erfaring – for eksempel ved at gå i kirke eller på museum –, er formålet det samme, nemlig et forsøg på at bringe sig i rapport med dét, det handler om, når alt kommer til alt.

Når *alt* kommer til *alt*? Ja, skåret ind til benet kan man godt sige, at netop forestillingen om at alt overhovedet kan komme til alt og på den måde bliver til et rum, er dét, der forener kunst og religion. Kunst og religion handler om at erstatte tid med rum. Eller mere præcist formulerer: at gøre tid til rum, at udstanse tiden i et rum.

Som mennesker bliver vi trukket i fra alle sider. Sådant har det alle dage været, for mennesket er "ånd" og det betyder, at det ikke bare er ét med sine naturgivne behov og drifter, men også forholder sig til sig selv og til andre, til forventninger og forhåbninger. I dag vil vi typisk formulere det på den måde, at vi bliver bombarderet med forskellige dagsordener og deadlines og bliver indlejret i forskellige processer og projekter, som ikke er vores egne, men som tager al vores tid. Tiden forsvinder imidlertid ikke – gid det var så vel! –, men gives tilbage som et konstant tidspres fra mere eller mindre anonyme magter, som alle truer med at adspredde og opløse os. Tiden bliver til tider. Derfor har mennesket et behov for at erstatte tid med rum – eller rettere: at samle tiden sammen til et rum og give den fylde. Et rum, hvor man er til stede, hvor man er i pagt med den krop, man har, i kontakt med den verden, man er sat i, og i overensstemmelse med det liv, man lever. Sammen med andre. Hvor man med andre ord føler og fornemmer en "samtidighed". Med sig selv og sin virkelighed. Når forskellige tider bliver samtidige, føles det som om tiden står stille. Og så opstår rummet, hvor man pludselig aner, at man er indlejret i noget større, i et alt, i en evighed. Tidens fylde.

HORISONTSAMMENSMELTNING

Billedhuggeren Rudolph Tegner, som også er repræsenteret på udstillingen, beskriver i sine erindringer *Mod lyset*, udgivet posthumt, hvordan han som ung var ude at sejle med korvetten Dagmar. En skønne dag får han en åbenbaring, hvor han oplever, at tiden samler sig sammen og får en rumlig karakter: "... En solklar Dag sad jeg atter oppe paa Stængesalingen og saa ud over

Havet. Store Dønninger gik i det stille Vejr over den umaadelige Flade. I alle Verdenstjørner gik Hav og Himmel i Fæet, ikke et Skib var at øjne. Solen varmede og bagte. Dybt nede under mig skar Skibsskroget som en lang Cylinder sig gennem Dønningerne, og Køl vandet skrev sin forgængelige Skrift agterude. Men over Skib og Hav hvævede sig det uendelige Rum. Hvor var alt ufatteligt stort. Fryden ved at leve fyldte det bankende Hjerter, der følte som et Center i Horisontens grænseløse Ring.”

Rudolph Tegner refererer til en oplevelse i slutningen af 1900-tallet og placerer den på en arketypisk og klassisk romantisk scene spændt ud mellem det stolte skib og det vindomsuste hav, det ensomme jeg og det store alt. Der er tale om en form for horisontsammensmeltning, som får alt til at gå op i en højere enhed. Tidens fylde.

Horisontsammensmeltningen kan imidlertid iscenesættes og fremkaldes på forskellige måder. Når man eksempelvis står på stadion og hopper og hepper på hjemmeholdet, eller til en koncert lader sig opsluge i ét svingende, svedende og syngende legeme, søger man det magiske moment, hvor tiden står stille og evigheden bryder frem. Det er også dét, man søger, når man træder ind i det kølige og klare kirkerum, folder sine hænder og holder gudstjeneste.

Det er noget underligt noget, for på den ene side er det en *åbenbaring*. Oplevelsen af, at alt kommer til alt, og erfaringen af, at tiden danner rum, har på den ene side øjeblikkarakter og er for så vidt noget eksklusivt. Men på den anden side kan op-

levelsen eller erfaringen opstå overalt og i alle sammenhænge og på et hvilket som helst tidspunkt og foranlediget af hvad som helst. Pludselig, midt om natten eller tirsdag eftermiddag kl. 14.17, uvist af hvilken grund. Eller erfaringen opstår i mødet med en skulptur eller ved læsningen af et digt. En lyd eller et lys, der brydes på en særlig måde, – så er den der, tidens fylde. En tilfældig sammenstilling af store kasser på en fiskefiletteringsfabrik i Esbjerg er et tegn af eller fra en anden verden.

Har man først fået det æstetiske blik eller den religiøse sans, har man først fået oplukket sine øjne og sine ører, kan man se og høre det alle vegne: i det konkrete og i det abstrakte, i det naturlige og i det kulturskabte, i det rene og i det beskidte. For det er alle vegne.

INKARNATION

Forholdet mellem abstraktion og konkretion er interessant, ikke mindst i denne sammenhæng, hvor det handler om kunst og religion. Den grundlæggende erfaring eller oplevelse kan som nævnt opstå overalt, på et hvilket som helst tidspunkt og foranlediget af hvad som helst. Det man oplever eller erfarer, er *i og for sig* en abstraktion eller noget spirituelt. Men det optræder bare aldrig i og for sig selv. Paradoksalt nok søger det altid sin konkretion. Det inkarneres, bliver kød, får skikkelse, form.

Det er overalt og i alt og er som sådan abstrakt og spirituelt. Derfor er der uendelig mange muligheder for at støde på det. Alligevel rettes blikket mod noget ganske bestemt og: “klliiik!!!” – kunstneren tager et fotografi. Eller billedhuggeren flytter

noget materiale et par centimeter op eller ned i forhold til noget andet materiale. Udfordringen ligger i afgørelsen af, hvad der er den rigtige sammenhæng, den rette proportion eller den præcise metafor, så tiden bliver til rum. Når denne afgørelse er truffet, når værket har fundet sin form og tiden sit rum, falder noget på plads.

Et kunstværk er altså et "claustrum", et indgreb, en intervention, som gør en forskel. Det abstrakte og det spirituelle bliver billedliggjort, materialiseret i et konkret valg. Det abstrakte og spirituelle udmønter sig – tilsyneladende med nødvendighed – i noget håndgribeligt og anskueligt: et værk, et symbol, et ritual, en bekendelse. Alle disse håndgribeligheder og anskueligheder både er og ikke-er. De er både noget i og for sig, netop konkretioner, men har også en henvisningskarakter til noget andet, en bagvedliggende virkelighed, som træder frem og får ansigt.

HVERKEN SAMMENBLANDING ELLER ADSKILLELSE

Formålet med denne udstilling er som nævnt at trække religion og kunst tættere på hinanden og indlejre dem i vores hverdagsliv og knytte dem sammen med dagligdags erfaringer. Men vi vil

naturligvis ikke ophæve forskellen mellem kunst og religion. På godt og ondt er kunst og religion hver især blevet institutionaliseret og har udviklet sine særlige "helligsteder" og "højtider" med egne koder og kommunikation. Sådan er det. Og sådan skal det være! Men vi vil ikke acceptere, at de falder helt fra hinanden, for eksempel ved at definere sig i modsætning til hinanden. For der er ikke tale om modsætninger. Basalt set repræsenterer kunst og religion forskellige tilgange til det samme, nemlig sandheden, livet, virkeligheden, kærligheden. Kært barn har som nævnt mange navne.

Det gode, det sande og det skønne findes. Om ikke andet, så i vores søgen efter det. Hvis vi altså søger. Det er det, vi med udstillingen *AN SIGT* inviterer til. Kunst og religion hviler på, at vores søgen er en refleks af et grundvilkår for menneskets væren til i verden, hvor det ikke kun er os, der ser verden an, men også verden, der ser os an. An sigt!

Per Bak Jensen og Povl Götke
Kuratorer på *AN SIGT*

